

7. Горохова З.Н., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Визначник бур'янів Чернівецької області. – Чернівці: ЧДУ, 1961. – 233с.
8. Дідух Я.П., Хом'як І.В. Оцінка енергетичного потенціалу екотопів залежно від ступеня їх гемеробії (на прикладі Словечансько-Овруцького кряжу) // Укр. бот. журн., 2007, Т. 64, № 1. – С. 62 – 77.
9. Комендар В.І., Гамор Ф.Д. Геоботанічна характеристика бур'янів Закарпаття // Укр. бот. журн. 1980, Т. XXXVII, № 1. К.: Наукова думка. – С. 70 – 76.
10. Криштофович А.Н. Новые находки молодой третичной и послетретичной флоры в южной России // Зап. Новорос. общ. естествоиспыт. – 1912. – Т.39. – С. 1 – 10.
11. Мицул Е.З. Палинологическая характеристика сарматских отложений Молдавии // Палинология кайнофита. – М.: 1978.– С. 170 – 173.
12. Научно-обоснованная система земледелия Черновицкой области – Черновцы: Облполиграфиздат, 1988 – 326с
13. Негру А.Г. Меотическая флора северо-западного Причерноморья. – Кишенев: Штинца, 1986. – 195 с. Окиншевич Н. Дводольныя Северной Бессарабии, собранная летом 1902 года / Записки Новорос. Общества Естеств. – Т, 31. – Одесса, 1907. – 57 с.
14. Окиншевич Н. Дводольныя Северной Бессарабии, собранная летом 1902 года / Записки Новорос. Общества Естеств. – Т, 31. – Одесса, 1907. – 57 с.
15. . Очерки растительности и флора Карпат. – М.: Моск. общество института природы, 1949. – 203 с.
16. Протопопова В.В., Мосякін С.А., Шевера М.В. Фітоінвазії в Україні як загроза біорізноманіттю: сучасний стан і завдання на майбутнє. – К.: Інститут ботаніки імені Холодного, 2002. – 31 с.
17. Сидоренко Я.І. Бур'яни Закарпаття і боротьба з ними // Шляхи підвищення родючості ґрунтів і врожайність сільськогосподарських культур в Закарпатській області. – Ужгород: Карпати, 1954. – С. 131-141.
18. Фодор С.С. Бур'яни // Рослинність Закарпатської області УРСР. – К.: Вид-во АН УРСР, 1954. – С. 244-254.
19. Ярошенко П.Д., Іваницький Є.Г. Бур'яни Західних областей УРСР. – Львів-Харків, 1954. – 125 с.
20. Кнапп J.A. Die bisher bekannten Pflanzen Gfiziens und der Bucovina. – Vien, 1872. – P. 64-73.
21. Herbich F. Stripes rariores Bucovina oder Die Seltenen Pflanzen der Bucovina. – 1853.– P. 60-62.
22. Herbich F. Flora der Bucovina. – Leipzig, 1859. – P. 84-93.
23. Savulescu Tr. si Rayss T. Flora Bassarabiei // Supliment la "Buletinul Agriculturii". – vol. II. 1924. – Bucuresti, 1924. – 80 p.
24. Savulescu Tr. si Rayss T. Flora Bessarabiei // Supliment la Buletinul Agriculturii. – vol. III 1924. – 230p.
25. Procopianu-Procopovici A. Beitrag zur Kenntnis der Orchidaceen der bucovina // Verh. der k. k. Zoll-bot Ges. in Vien, 1890. – Bd. 40. – P. 185-196.
26. Топа Е. Fragmente floristiche din Bucovina de Nord // Bull Gradini Botanice si al Muzeului Botanic de la Univ. Din Cluj, 1936. – 15, № 1-4. – P. 209-218.

Retrospective analysis of the state of Bukovynian sagittal flora studies shows the informational gap of more than 50 years. Actual state of floristic complexes of agroecotopes demonstrates that there is a necessity of combining both geobotanical and chorologic studies with their assessment of their energetic potential depending on hemeroby.

Key words: flora, ecosystem.

УДК 630.23

Марійка Буськанюк

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДОВОГО СКЛАДУ РОСЛИННОГО ПОКРИВУ ЗРУБІВ У БАСЕЙНАХ РІЧОК ЧЕРЕМОШ, ПРУТЕЦЬ, ЛІМНИЦЯ ТА БИСТРИЦЯ

Наведено видову структуру рослинного покриву зрубів смерекових лісів у басейнах річок північно-східного макросхилу Українських Карпат. Охарактеризовано залежність видового багатства від висоти над рівнем моря.

Ключові слова: рослинність, зруб.

Вступ

За останні десятиріччя в Українських Карпатах постійно зростає площа зрубів та післялісових луків, що призводить до зміни морфологічної структури та функціональних показників рослинного покриву, порушення стійкості лісових екосистем, ерозії ґрунтів.

Прогнозування можливих напрямків відновлення смерекових лісів повинно базуватися на вивченні видової, еколого-біологічної структури трав'яного покриву та його динаміки на ранніх стадіях сукцесії, оскільки воно значною мірою впливає на відновлення деревних видів.

Матеріали і методи

В основу роботи покладені матеріали польових досліджень, зібраних автором протягом 2004 – 2007 рр. Використовувались маршрутний і напівстаціонарний геоботанічні методи.

Об'єктами досліджень виступали різновікові зруби смерекових лісів північно-східного макросхилу Українських Карпат в межах висотних горизонталей 620-1085 м над р. м.

Для аналізу сукцесійних змін нами було вибрано 26 зрубів різного віку (1 – 20 років), розміщені на території Верховинського району (верхів'я та середня течія басейну р. Черемош), Надвірнянського району (басейн р. Прутець і верхів'я басейну р. Бистриця Надвірнянська) та Рожнятівського району (верхня течія басейну р. Лімниця).

Результати і обговорення

На підставі зібраного матеріалу під час польових досліджень, вивчення існуючих гербарних зразків і літературних джерел на зрубках смерекових лісів північно-східного макросхилу Українських Карпат нами зареєстровано 135 видів вищих судинних рослин, які належать до 105 родів і 43 родин.

У видовому складі досліджуваної території виявлено 10 ендемічних таксонів (7,4 %), які входять до трьох груп ендеміків (Чопик, 1976): загально-карпатська, східно-південно-карпатська та східно-карпатська. Загально-карпатська група ендеміків нараховує 6 видів, східно-південно-карпатська – 2 види і східно-карпатська – 2 види.

Кількість видів на зрубках досліджуваних територій дещо відрізняється. Так, на зрубках у басейні р. Черемош (Устеріцьке лісництво) виявлено 92 види судинних рослин, (Грамотнянське) – 74 види, в басейні р. Прутець (Паляницьке) – 73 види, р. Лімниця (Осмолодське) – 77 видів, р. Бистриця Надвірнянська (Бистрицьке) – 73 види (табл. 1).

Таблиця 1. Видове багатство рослинного покриву різних вирубок Прикарпаття.

№	Територія дослідження	Кількість видів	%	висота над рівнем моря, м
1	Устеріцьке лісництво	92	68	620-810
2	Грамотнянське лісництво	74	55	860-1085
3	Паляницьке лісництво	73	54	880-980
4	Осмолодське лісництво	77	57	760-820
5	Бистрицьке лісництво	73	54	830-880

Як показано вище, найбільше видове різноманіття спостерігається на зрубках у басейні середньої течії р. Черемош. А найменша кількість видів на зрубках в басейні р. Прутець та верхній течії р. Бистриця Надвірнянська. Це пояснюється тим, що дані території знаходяться на різних висотах над рівнем моря. Оскільки, із збільшенням висоти над рівнем моря видове багатство зменшується.

Висновки

1. У трав'яному покриві, який формується на зрубках смерекових лісів північно-східного макросхилу Українських Карпат, налічується 135 видів судинних рослин із 43 родин та 105 родів.

2. Максимальна кількість видів прослідковується в басейні середньої течії р. Черемош, мінімальна – в басейні р. Прутець та р. Бистриця.

3. На досліджуваній території виявлено 10 ендеміків Українських Карпат.

Література

1. Визначник рослин Українських Карпат. – К.: Наукова думка, 1992. – 493 с.
2. Клепов Ю. Д. Анализ флоры широколиственных лесов европейской части СССР. – К.: Наукова думка, 1990, 350с.
3. Малиновський К. А. Рослинність високогір'я Українських Карпат. – К.: Наукова думка, 1980. – с. 26-76.
4. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – 545 с.
5. Чопик В. І. Високогірна флора Українських Карпат. – К.: Наукова думка, 1976. – 267с.

The specific structure of plants cover of the fir-tree forest cutting in the basins of rivers of north-east macroslope of the Ukrainian Carpathians is presented. The influence of height above sea level on specific abundance is shown.

Key words: plant, fell.

Орися Кащишин, Вікторія Гнєздова, Ніна Антків, Світлана Кульбанська

РОСЛИННІСТЬ ЛАНДШАФТНОГО ЗАКАЗНИКА «САДЖАВСЬКИЙ»

В статті описано видовий склад найбільш поширених асоціацій верхового (оліготрофного) пухівково-багново-сфагнового болота та лучних фітоценозів в ландшафтному заказнику місцевого значення «Саджавський».

Ключові слова: верхове (оліготрофне) пухівково-багново-сфагнове болото, мезотрофне болото, фітоценози, асоціації, реліктові та рідкісні види.

Вступ

Порушення рівноваги в екосистемах призводить до зменшення чисельності одних видів і збільшення інших, внаслідок чого окремі види стають рідкісними і можуть зникнути взагалі. Тому і постає проблема охорони не тільки окремих видів рослин, але й цілих екосистем, — а це вимагає глибокого вивчення сучасного стану природних рослинних угруповань і зокрема виникає потреба у більш детальному аналізі місцевої флори як елементу існуючих екосистем. Метою даної роботи було дослідження і вивчення видового складу рослинності ландшафтного заказника «Саджавський», поширення реліктових та рідкісних видів в умовах заказника та показати їх роль і місце в досліджуваних фітоценозах.

Методика й об'єкти досліджень

Ландшафтний заказник місцевого значення «Саджавський» знаходиться на околиці с. Княжолука Долинського району, площа його 328,6 га. Для детального вивчення асоціацій — їх морфологічних ознак, екологічних умов, продуктивності використовували метод пробних ділянок, загальне вивчення рослинності проводилося маршрутно-рекогносцерувальним методом. Поширення видів в асоціаціях та облік їх густоти проводився згідно методики Понятовської В. М. (1964). Визначення рослин проводили за «Визначником рослин Українських Карпат» (1977) з врахуванням нових даних згідно «Определителя высших растений Украины» (1987).

Результати та обговорення

Ландшафтний заказник «Саджавський» розташований на межиріччі р.Свічі та її притоки Саджавки і являє собою комплекс гідрофільної, в основному болотної рослинності. Геоморфологія ділянки досить складна — тут виявлено декілька терас Свічі. Нижню терасу займають болота, а першу, другу — заболочені луки і зарості чагарників. Вцілому можна виділити дві значні за площею ділянки, розділені уступом тераси — частину, прилеглу до р.Саджавки та частину, прилеглу до р.Свічі. Вони дуже відрізняються за фізико-географічними умовами (рельєфом, живленням тощо) та за своїм рослинним покривом.

Перша частина являє собою оліготрофне (верхове) болото високого ступеня розвитку, до якого з країв прилеглі ділянки заболоченої луки. Причому болото з пригніченою сосною пухівково-багново-сфагнове (із сфагнами дібровним, бурим та червоним) — *Pinus sylvestris* - *Sphagnum fuscum* + *S. rubellum* + *S. magellanicum*. Саме в цих угрупованнях зростає рідкісний тут арктобореальний вид оліготрофних боліт журавлина дрібнопліва *Oxycoccus microcarpus*, яка занесена до «Червоної книги України».

Виявлені рідкісні для регіону види, — росичка круглолиста *Drosera rotundifolia* L. і андромеда багатоліста *Andromeda polifolia* L. Тут зростають (поодинокі) багно звичайне (*Gellum palustre*), журавлина болотна (*Oxycoccus palustris*), брусниця (*Rhodococcum vitis-idaea* Avror.).

На периферії оліготрофної частини розташована еумезотрофна, майже безлісна олуговіла частина із переважанням молінії голубої (*Molinia coerulea* L.), ситника Леерса (*Juncus leersii* Marss.), костриці червоної (*Festuca rubra* L.) із несформованим сфагновим покривом.

Саме на цій ділянці (яка являє собою своєрідний екоотоп між оліготрофним болотом на верхній терасі та евтрофним і мезотрофним на нижній терасі) зростають численні популяції орхідних (*Orchidaceae*) занесених до «Червоної книги України», зокрема: пальчатокорінник плямистий, Фукса, травневий (*Dactyloriza maculata*, *D.Fuschii* Drude, *D.majalis* Reichd), билинець комарниковий (*Gymnadenia conopsea* L.), любка дволиста (*Platanthera bifolia* Rich.), а також арніка гірська (*Arnica montana* L.) із родини *Asteraceae*.

На ділянці низинного евтрофного болота переважають типові для Прикарпаття обводненні високотравні ценози із домінуванням очерету (*Phragmites communis* Trin) та верби попелястої (*Salix cinerea* L.). Болото, внаслідок часткового осушення заростає молодими березами та осиками.

В трав'яному покриві значну роль відіграють такі типові види евтрофних боліт як осока пухирчаста (*Carex vesicaria* L.), осока гостровидна (*C.acutiformis* Ehrh.), комиш лісовий (*Scirpus sylvaticus* L.), вербозілля звичайне (*Lysimachia vulgaris* L.), хвощ річковий (*Equisetum fluviatiles* L.) тощо.

Смуга болота, прилегла до верхньої тераси, вкрита еумезотрофними угрупованнями (проміжними між низинними та верховими). Тут виявлено осоково-сфагнові та злаково-сфагнові ценози, в яких зростають такі малопоширені в регіоні види як *Drosera rotundifolia*, шолудивник лісовий (*Pedicularis sylvatica* L.) та лядвинець

трясовинний (*Lotus uliginosus* Sch Kuhr) (центрально-європейські види, що перебувають тут на східній межі ареалу).

Відмічені рідкісні для Передкарпаття лікарські рослини: цикута отруйна (*Cicuta virosa* L.), валеріана висока (*Valeriana exaltata* Mikon), вовче тіло болотне (*Comarum palustre* L.), бобівник трилистяний (*Metuantes trifoliata* L.).

В північному кінці болотного масиву виявлені заболочені луки вкриті розрідженими кущами верби попелястої і п'ятитичинкової (*Salix cinerea*, *S.pentagra* L.). У травостої переважають костриця червона (*Festuca rubra*), осока чорна (*Carex nigra*), осока багнова (*C.limoso*), осока просовидна (*C.panicea* L.), кунічний сірватий (*Calamagrostis canescens* L.), медова трава шерстиста (*Holcus lanatus* L.). Виявлені порівняно великі популяції пальчатокорінників — плямистого, Фукса, травневого і Траунштейнера.

Висновки

1. Унікальність фітоценотичної структури ландшафтного заказника «Саджавський» зумовлена геоморфологічною будовою, де представлено всі типи боліт України — від оліготрофних верхових до високо травних евтрофних ценозів.
2. Видовий склад рослинності заказника досить багатий і різноманітний. Тут зростає десять видів рослин занесених до Червоної книги України: арніка гірська, астранція велика, журавлина дрібнопліва, п'ять видів пальчатокорінників, любка дволиста, білинець комарниковий. Поодинокі тут зустрічаються такі рідкісні для регіону Карпат види як Андромеда багатоліста, багно болотне, журавлина звичайна, цикута отруйна, бобівник трилистяний і вовче тіло болотне. Всі перелічені види використовуються в класичній і народній медицині.
3. Таким чином, ландшафтний заказник «Саджавський» є цінним генофондом у науково-ботанічному значенні як скарбниця збережених тут реліктових, ендемічних та рідкісних видів рослин.

Література

1. Визначник рослин Українських Карпат / Під редакцією В.І. Чопика. — К.: Наук. думка, 1977. — 433с.
2. Григора І.М., Соломаха В.А. Основи фітоценології. — К.: Фітосоціоцентр, 2000. — 240с.
3. Малиновський К.А., Крічфалушій В.В. Рослини та угруповання високогір'я Українських Карпат. — Ужгород, 2002. — 244с.
4. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д.Н. и др. — К.: Наук. думка, 1987. — 548с.
5. Понятковская В.М. Учет обилия и особенности размещения видов в естественных растительных сообществах // Полевая геоботаника, Т.3. — М.-Л.: Наука, 1964. — С.209-299.
6. Червона книга України. Рослинний світ. — К.: УЕ, 1996. — 608с.

The article shows the species content of the most spread associations of the oligotrophic pod and meadows phytocenosis on the territory of the landscape reserve "Sadzhavskiy".

Key words: oligotrophic pod, phytocenosis, associations, relict species, rare species.

УДК 630.182:630.234

Володимир Роговий, Юрій Плугатар

ПОШИРЕННЯ ТА ТАКСОНОМІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ БУКА (*FAGUS*) В КРИМУ

Наведено сучасний стан, поширення та таксономічне положення бука за результатами літературних джерел і аналізу даних лісовпорядкування в Криму (2000 р.)

Ключові слова: Fagus, ліс, Крим.

Вступ

Гірські ліси мають велике ґрунтозахисне й протиерозійне значення. Вони захищають ґрунт від змиву й розмиву. Велике кліматополюпшуюче й санітарно-гігієнічне значення лісів як усередині самих гірських районів, так і на прилеглих до них територіях. У гірських районах Криму беруть початок найбільші ріки півострова, ліс захищає їх від пересихання, регулює поверхневий стік, чим запобігають повеням й роблять стійким і рівномірним рівень рік. Особливо велика в цьому роль букових лісів [1, 6].

Матеріали та методи

Під час роботи використовувались загальноприйняті у лісівництві методи, а також літературні джерела.